

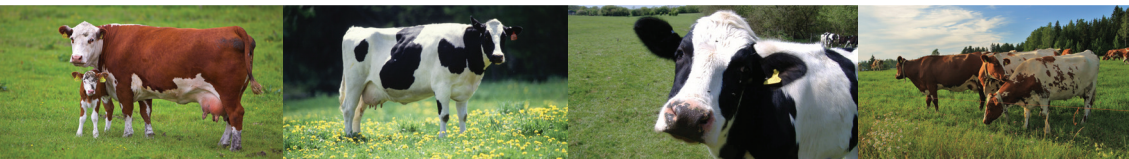

სოფლის მეურნეობის
სამეცნიერო-კვლავითი ცენტრი

www.moa.gov.ge

მერძეული ნახირის შექმნა

სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

ფერმერებისთვის

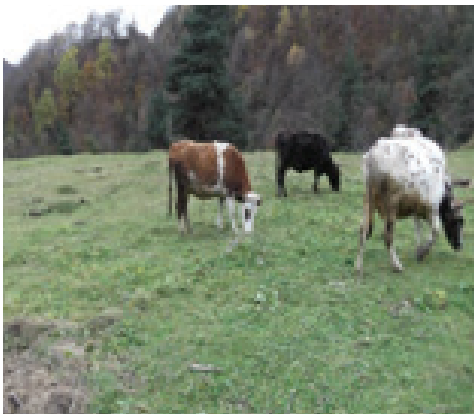

თბილისი 2015

ფერმის აშენების შემდეგ მისი პირუტყვით დატვირთვა და პროდუქტიული ნახირის შექმნა, ერთ-ერთი რთული და საპასუხისმგებლო პროცესია, რომელსაც ფერმერის პრაქტიკული გამოცდილება და მეძროხეობის დარგში გარკვეული ცოდნა ესაჭიროება.

ნახირის ფორმირებისას პირველ რიგში სწორად უნდა იქნეს შერჩეული ძროხის ჯიში. უპირატესობა უნდა მიეცეს იმ ჯიშებს, რომელთაც კარგად არიან შეგუებული მოცემულ ზონაში ცხოველების კვებისა და შენახვის ტექნოლოგიებს. დიდი და მცირე კავკასიონის მაღალმთიანი რეგიონებისათვის ასეთია ქართული მთის საქონელი, დასავლეთ საქართველოს მომთაბარე მეცხოველეობის ზონაში - მეგრული წითელი ჯიში. ყველა სხვა შემთხვევაში, იქ სადაც მცირემიწიანობის გამო ფერმერებს მყარი და მრავალფეროვანი საკვები ბაზის შექმნის რესურსი არ გააჩნიათ, რეკომენდებულია კავკასიური წაბლა ჯიშის მოშენება.

დაბლობი ზონის საკვებით კარგად უზრუნველყოფილ ფერმერებს შეუძლიათ მოსაშენებლად აირჩიონ შვიცური, ჰოლშტეინ - ფრიზული, სტეპის წითელი და ჯერსული ჯიშები.

სურ. 1 ქართული მთის ძროხა

ქართული მთის ძროხა საშუალოდ იწონის 180-200 კილოგრამს და ლაქტაციის მანძილზე იძლევა 900-1200 კგ რძეს, რომელშიც 4,1-4,3 % ცხიმია. გაუმჯობესებული კვების პირობებში გამოზრდილი და მოშენებული ამ ჯიშის ძროხა 325-350 კილოგრამს აღწევს და მისი მონაწველი 2,0-3,0 ათას კილოგრამადე მატულობს.

სურ.2 მეგრული წითელი

მეგრული წითელი საქონელი ტანით 1,3 ჯერ მეტია, ვიდრე ქართული მთის ძროხა, კარგად არის შეგუებული მომთაბარეობის პირობებს, იძლევა საუკეთესო მუშა ხარებს, გამოირჩევა რძის მაღალი ცხიმოვანობით და გაუმჯობესებული კვებისა და მოვლა-შენახვის პირობებში შეუძლია წელიწადში 2-3,0 ათასი კილოგრამი რძის მოცემა 4,2-4,4% ცხიმოვანობით, ანუ საბაზისო ცხიმოვანობასთან შედარებით 0.6-0.8%-ით მეტი.

სურ 3 კავკასიური წაბლა

კავკასიური წაბლა ადგილობრივი ჯიშია, რომელსაც მონაწველთან ერთად დიდი ტანი და კარგი სახორცე თვისებები გააჩნია. ზრდასრული ფურები 400-450 კილოგრამს იწონიან, მონაწველი 2,5-4,0 ათას კილოგრამს შორის მერყეობს, 3,8-3,9% ცხიმინაობით. ინტენსიური კვება-

სურ.3 კავკასიური წაბლა მოვლისას ორწლიანი მოზერების ცოცხალი მასა 450 კგ-მდე აღწევს, ნაკლავის გამოსავალი 59%. ამ ჯიშის საუკეთესო სულადობა არის ახალციხის, ახალქალაქის, ნინოწმინდის, წალკის რაიონებში, სომხეთში ტაშირის, ლორეს, სტაფანავანის და შაუმიანის რაიონებში. უფრო უკეთესი სამეურნეო მაჩვენებლები ახასიათებს კავკასიური წაბლას შვიცურ ჯიშთან შეჯვარებით მიღებულ ნაჯვარებს. შეძენისას გასათვალისწინებელია, რომ ხალას კავკასიურ წაბლა ჯიშის ცხოველებს აქვთ მუქი წაბლის ფერი, ზურგის ხაზის, ყურის ნიჟარის და ბარკლის შიგნითა ბალნის შეფერილობა მოწითალო. კავკასიური წაბლას შვიცურთან ნაჯვარები მუქიდან ღია წაბლისფერია, მხოლოდ დასახელებულ ადგილებში ბალნის შეფერილობა ღია მონაცრისფრო ფერისაა.

სურ 4 ჰოლშტეინ-ფრიზულში

ჰოლშტეინ-ფრიზულში მრავალი ჯიშია გაერთიანებული (აშშ-ს, კანადის, ისრაელის და სხვა). ისინი სარძეო მიმართულების არიან. ჰოლშტეინ-ფრიზული ჯიშები მსოფლიოში ყველაზე მაღალი მერძეულობით ხასიათდება. ფურების ცოცხალი მასა 600-650 კგ, მონაწველი 6,0- 12,0 ათასი კგ, რძის საშუალო ცხიმინაობა 3,6-3,7%. დიდ ინტერესს იწვევს წითელ-ჭრელი ჰოლშტეინები, რომელიც უკვე დამოუკიდებელ ჯიშად ჩამოყალიბდა. იგი უფრო ნაკლები სურ.4 ჰოლშტეინ-ფრიზული

მონაწველით (4000-6000კგ), მაგრამ მაღალცხიმინი რძით ხასიათდება (3.95-4.2%). წითელ-ჭრელი ჰოლშტეინები გარდაბნის რაიონის სოფელ თელეთის ფერმაში ჰყავთ მოშენებული, სადაც მან საუკეთესო შედეგები აჩვენა. ჰოლშტეინ-ფრიზული ჯიშების მოშენებით დაინტერესებულ ფერმერებმა უნდა გაითვალისწინონ, რომ ისინი კვებისა და მოვლის პირობების მიმართ განსაკუთრებით მომთხოვნი არიან, ამიტომ თუკი ცხოველთა უხვი და სრულფასოვანი კვების საშუალება არ გააჩნიათ, მათი მოშენება ზარალიანია.

სურ.5 შვიცური ჯიშის

შვიცური ჯიში საქართველოში

აპრობირებული და აკლიმატიზირებული ჯიშია. ისინი კარგი სარძეო და სახორცე პროდუქტიულობით, მტკიცე ძვალეულით, მაგარი ჩლიქებით და საძოვრების კარგი გამოყენების უნარით გამოირჩევა.

ზრდასრული ფურების ცოცხალი მასა 550-600 კგ-ია, მონაწველი ევროპის ქვეყნებში 4-5 ათასი კგ-ს შეადგენს, რძის ცხიმოვანობა მერყეობს 3,6-4,2%-ს შორის. ეს ჯიში შვეიცარიიდან დმანისის რაიონში XIX საუკუნის 60-იან წლებში შემოიყვანეს. მან

მონაწილეობა მიიღო კავკასიურ ჯიშებს შორის შერევაში. მისი საუკეთესო სულადობა ამჟამად ჰყავს თელეთის სანაშენე მეურნეობას.

სურ.6 ველის წითელი

ველის წითელი ჯიში უკრაინაშია გამოყვანილი. მას საქართველოში მოშენების საუკუნეზე მეტი ისტორია აქვს და ძველი თაობის მეცხოველეებს შორის დღესაც დიდი პოპულარობით სარგებლობს, რასაც განაპირობებს ამ ჯიშის აკლიმატიზაციის კარგი უნარი, ცხელი კლიმატის პირობების მიმართ გამძლეობა, საკმაოდ მაღალი მერძეულობა და მალმწიფადობა. ფურების წონა მერყეობს 450-500 კგ-ს, მერძეულობა 3,0-5,0 ათას კგ-ს, ცხიმოვანობა 3,6-3,7%-ს შორის. მისი საუკეთესო სულადობა არის უკრაინაში, რუსეთის ფედერაციის სტავროპოლის და კრასნოდარის ოლქებში, მოლდოვეთსა და ყაზახეთში.

სურ.7 ჯერსული

ჯერსული ჯიში ჩვენი ქვეყნის მერძეული მესაქონლეობის განვითარებაში მნიშვნელოვან ყურადღებას იმსახურებს, რასაც მისი მრავალი გამორჩეული თვისება განსაზღვრავს. იგი მერძეულ ჯიშებს შორის ყველაზე პატარატიანია, მალმწიფადია, ახასიათებს რძის მაღალი ცხიმოვანობა. ფურების ცოცხალი მასა 450-500 კგ-ია, მონაწველი 4500-5000 კგ, რძის ცხიმოვანობა 5,5-5,8%. საქართველოში შესწავლილია ჯერსული ჯიშის ქრთულ მთის ძროხასთან შეჯვარების შედეგები. ადგილობრივ საქონელთან შეჯვარების სამუშაოები ამჟამად მიმდინარეობს აჭარის, სამცხე-ჯავახეთის, შიდა ქართლის რეგიონის რიგ ფერმერულ მეურნეობებში.

დეკლარაციით და უშობლებით ნახირის დაკომპლექტება

მეძროხეობაში ნახირის შექმნის სამი გზა არსებობს: დეკლარაციით; უშობლებით და ფურებით. მათგან უფრო იაფი და გავრცელებული გზაა, დეკლარაციითა და უშობლებით ნახირების დაკომპლექტება. გასათვალისწინებელია, რომ დეკლარაციით და უშობლებით ნახირის შექმნისას, მათი მოსალოდნელი სარძეო პროდუქტიულობის პროგნოზირება რთულია. ფურების ჯგუფში გადასვლის შემდეგ საჭირო ხდება მათი მნიშვნელოვანი ნაწილის წუნდება, რაც ბარალთან არის დაკავშირებული; ფურების შესყიდვით ნახირის ფორმირება კი უფრო ზუსტი და სწრაფი ხერხია, მაგრამ ძვირი ჯდება.

დეკლარაციისა და უშობლების არჩევისას აუცილებელია გათვალისწინებული იქნეს ცხოველის ასაკი, ცოცხალი მასა, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ჩლიქებისა და ცურთითების განვითარება, ზოგადად ექსტერიერი, კონსტიტუცია და ნაკვებობა. ჰოლშტეინ-ფრიზული ჯიშის დაგრილების ასაკის დეკლარაციები.

სარძეო ნახირის შესაქმნელად განკუთვნილ სანაშენე მოზარდს უნდა ახასიათებდეს მკვერივი ძვალეული და კუნთები, თხელი ან საშუალო სისქის ტყავი, მზინვარე ბეწვი, მკვირცხლი ტემპერამენტი, ჯიშისათვის ტიპური ექსტერიერი, დეფექტების გარეშე, მაღალი კიდურები, დგომა სწორი, ღრმა გულმკერდი, ზურგისა და წელის ხაზი სწორი. მენჯი კარგად განვითარებული, ცურთითები სწორად მიმართული. ნაშარტი ბეჭებს უკან, დამტებითი კერტების არსებობა დაუშვებელია.

სურ. 8

სურ. 8-9 შვიცური ჯიშის 15 თვის ასაკის
სარემონტო დეკლარაციები

განვითარების მდგომარეობის შესაფასებლად ფერმერმა შეიძლება ისარგებლოს დეკლარაციის ცოცხალი მასის წარმოდგენილი მაჩვენებლებით

სანაშენე დეკულების ზრდის მაჩვენებლები

ცხრილი 1

პიში	ხბოს მასა დაბადებისას	ხბოს ასაკი, თვე						
		3	6	9	12	15	18	24
		ხბოს ცოცხალი მასა, კგ						
ქართული მთის და მეგრული წითელი	15-18	55	90	125	155	185	205	240
ადგილობრივის კულტურულთან ნაჯვარები	20-25	70	120	165	205	240	265	320
კავკასიური წაბლა, ჯერსული	25-30	80	130	175	215	250	285	350
შვიცური, რუსეთის შავ- ჭრელი, ველის წითელი	30-35	95	155	210	260	305	345	430
პოლშტეინ- ფრიზული	35-40	105	175	240	300	355	405	490

საზღვარგარეთ შეძენილი დიდტანიანი ჯიშების უშობლების ცოცხალი მასა მაკეობის 2-7 თვის ასაკში უნდა იყოს 400-450 კგ და მეტი.

ქვეყნის შიგნით გასაყიდი ცხოველების აბსოლუტურ უმრავლესობას სანაშენე მოწმობები არ გააჩნიათ, ამიტომ მყიდველმა გამოკითხვით უნდა დაადგინოს შესაძენი მოზარდეულის ჯიშის ანობა. სასურველია ისინი ხალასჯიშისებრი იყვნენ, რადგან ნაჯვარი ცხოველები თავის მემკვიდრეობას შთამომავლობას ცუდად გადასცემენ და მეტი შესაძლებლობაა, კარგი მშობლიდან დაბალი პროდუქტიულობის თაობა მივიღოთ. აუცილებელია შეისწავლოს მშობლების პროდუქტიულობა: დედის მონაწველი, ცხიმისანობა, ყველის გამოსავალი, ცოცხალი მასა, მამის

განვითარება და მისი მონაშენის ხარისხი. საზღვარგარეთ შეძენილ მოზარდს (ქვეყანაში შემოჰყავთ ძირითადად მაკეობის II-VII თვეზე მყოფი უშობლები) სანაშენე პასპორტები აქვთ. ფერმერი გულდასმით უნდა გაეცნოს მათ, ყურადღებით შეისწავლოს მშობლებისა და უფრო შორეული წინაპრების პროდუქტიულობის მაჩვენებლები და მათი მემკვიდრეობით გადაცემის ტენდენცია.

ფურცლით ნახირის დაკომპლექტება

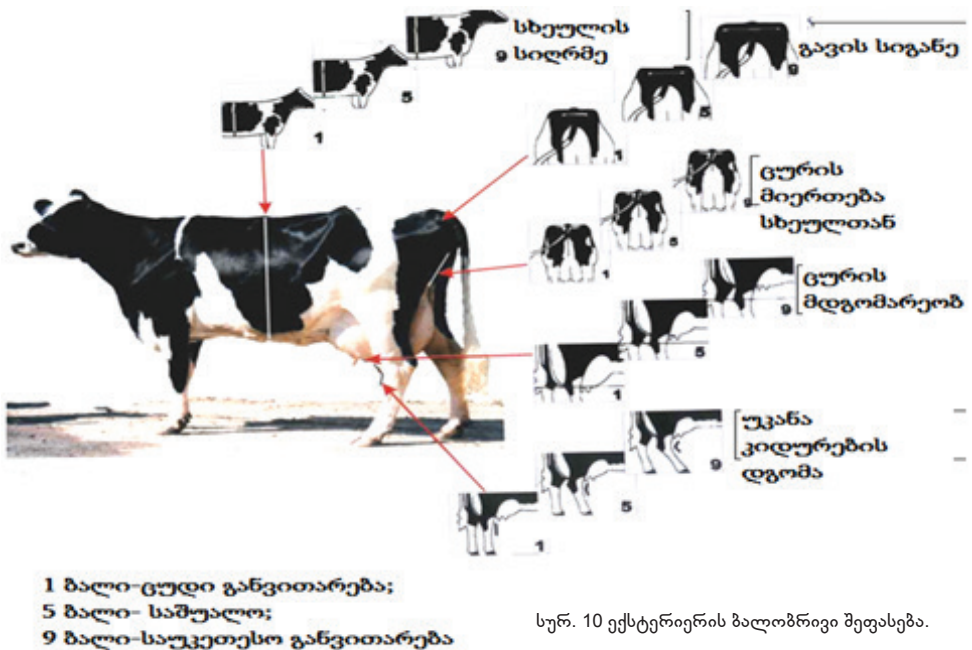
ნახირის ფორმირების ყველაზე რაციონალური გზა არის პირველნაყოფი ფურცლით დაკომპლექტება. ამ შემთხვევაში უკვე გარკვეულია ფურცის მონაწველი, ცურის მორფოლოგიური და ფიზიოლოგიური მდგომარეობა, თვინიერება წველისას, მანქანური

წველისადმი მისი ვარგისიანობა და სხვა მრავალი მაჩვენებლები.

მერძეული ტიპის ფურს უნდა ჰქონდეს სხეულის ჰარმონიული აღნაგობა, თხელი ელასტიკური ტყავი, რომელიც კისერთან დანოჭებულია, ბალანი რბილი და მბზინვარე, სწორი ზურგი და წელი, განიერი გავა, მაღალი, ფაროდ დადგმული კიდურები, სწორი ფორმის, მაგარი ჩლიქები და მოცულობიანი, მომრგვალებული მუცელი. ცხოველის განუვითარებლობის და დაბალი პროდუქტიულობის მაჩვენებლებია: დიდი უხეში თავი, აკრული მუცელი, ვიწრო ზურგი და გავა, წვრილი ძვალეული, პატარა ტანი.

ფურების შეფასებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ცურს. იგი უნდა იყოს დიდი ზომის,

გაწელილი, ღრმა და ჯირკვლოვანი; ნახევრები თანაბარი განვითარების, სიმეტრიული, ცურთითები საშუალო სიგრძის, ერთმანეთის მიმართ ფართედ განლაგებული. ხელით მოსინჯვისას ცური უნდა იყოს ელასტიური, გამკვრივებებისა და კვანძების გარეშე. მისი მკვებავი ვენები კარგად გამოხატული, სარძეო ჭა ღრმა. შეძენამდე ფური უნდა მოიწველოს და დადგინდეს, რამდენად ადვილად და სწრაფად გასცემს რძეს, როგორ მუშაობენ ცურთითების ღრვილები.

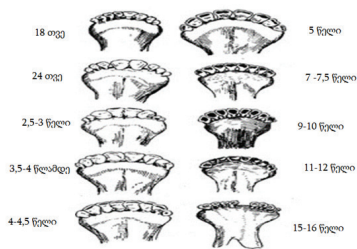

სურ. 10 ექსტერიერის ბალობრივი შეფასება.

გასაყიდ ცხოველზე უნდა არსებობდეს ჯანმრთელობის ცნობა (ფორმა №2), საიდანაც მყიდველი გაეცნობა მის ასაკს, ტუბერკულოზსა და ბრუცელოზის დაავადებებზე გამოკვლევის შედეგებს, ჩატარებულ აცრებს და საერთოდ კლინიკურ მდგომარეობას.

ფურის ჯანმრთელობის მაჩვენებელია: აწეული თავი, მხნე გამოხედვა, სიმკვირცხლე და დაძახებაზე სწრაფი რეაქცია, მსუბუქი სიარული.

ასაკის შესახებ მონაცემების არ ქონის შემთხვევაში, შესაძლებელია მისი დადგენა რქაზე არსებული რგოლებით ან კბილების მდგომარეობით. პირველ შემთხვევაში რქაზე წარმოქმნილ რგოლებს უმატებენ 2 წელს. მაგალითად, ცხოველის რქაზე დათვლილ იქნა 3 რგოლი, მისი მიახლოებითი ასაკია $3+2=5$ წელი. ასაკის კბილებით დადგენა პირველ მეთოდთან შედარებით რთულია. ფერმერმა შეიძლება ისარგებლოს ქვემოთ წარმოდგენილი სქემით

სურ.11 კბილებით ასაკის დადგენა

ფური მაქსიმალურ პროდუქტიულობას ავლენს მე-5-7 ლაქტაციაზე, ამიტომ ასაკოვანი ცხოველების შესყიდვა რეკომენდებული არ არის.

აუცილებელია შეძენამდე ფური რექტალურად შემოწმდეს მაკეობაზე ვეტერინარი ექიმის მიერ. საოჯახო

პირობებში ფურების მაკეობაზე შემოწმება შეიძლება მარტივი მეთოდებით, მათგან უფრო მეტი საიმედოობით გამოირჩევა შემდეგი: ფურის ახალმოწველი 5 მლ რძეს (პირველი ჩამონაწველის გარეშე) უმატებენ 5 მლ 96°C სპირტს და კარგად ურევინ. მაკე ფურის რძე 3-5 წუთში დედდება, არამაკე ფურის რძის შედედებას 20-40 წუთი სჭირდება.

ფერმერებს ვურჩევთ ცხოველები შეიძინონ პარტიებად, ეტაპობრივად და არა მთელი სულადობა ერთაშად, ამით მეტად იქნებიან დაზღვეულნი ნახირის ფორმირებასთან დაკავშირებული შეცდომებიდან. აკლიმატიზების გაადვილების მიზნით, ცხოველების შემოყვანა უმჯობესია შემოდგომაზე ან ადრე გაზაფხულზე, რითაც ნაწილობრივ იქნება აცილებული მათი პირობულაზმიდოზებით დაავადება და კლიმატის პირობებთან შეგუების სირთულეები.

შემოყვანილი ცხოველებისათვის სავალდებულო ერთთვიანი კარანტინი, რომლის დროსაც ისინი კვლავ გადიან ვეტერინარულ შემოწმებას და აიცრებიან საშიშ ინფექციურ დაავადებებზე. შეგუების გაადვილების მიზნით პირუტყვს უნდა შეექმნას კვებისა და მოვლა შენახვის დაახლოებით ისეთი პირობები, რაც მათ შემოყვანამდე ჰქონდათ.

შემდგენლობა: გივი ბასილაძე, ცისანა ქილიფთარი, ერნა კალანდია

www.moa.gov.ge

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი

www.srca.gov.ge